

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розкриваються сучасні тенденції та закономірності розвитку інформаційної економіки. Окреслюється вплив глобалізації на розвиток інформаційного простору. Охарактеризовано поняття «інформаційна економіка» та визначено стадії її розвитку. Досліджені фактори, що сприяють глобалізації інформаційного простору. Визначено показники, які характеризують вплив глобалізації на інформаційну економіку.

Ключові слова: глобалізація, інформаційна економіка, економічна інформація, телекомунікації, інтернет-телефонія, ризик, глобалізація інформаційного простору, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Ефективний економічний розвиток світового господарства, підвищення якості життя населення країни викликають необхідність розроблювати стратегію конкурентоспроможності економіки, яка визначається здатністю постійно розвивати конкурентні переваги, залучаючи і зберігаючи споживачів, як на мікрорівні, так і в глобальному масштабі. Глобалізація інформаційного простору сприяє розширенню інформаційного обміну та розвитку міжнародного співробітництва. Іде глобалізація науки, технології, інформації. Міжнародна інформаційна інтеграція, значно випереджаючи економічну, політичну і культурну, є своєрідною мережею глобалізації. Це дозволяє говорити про формування початкової стадії глобального інформаційного суспільства як нової фази світового цивілізаційного розвитку та розвитку інформаційної економіки. Процеси інформаційної глобалізації істотно впливають на конкурентоспроможність національних економік, змінюють механізм функціонування ринку та конкуренції, трансформуючи традиційні та породжуючи нові фактори, що її визначають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених у своїх публікаціях ставили та розв'язували різні проблеми, що відносяться до предмета вивчення інформаційної економіки. Серед авторів, чії праці значно є джерелами інформаційної економіки як окремої складової частини економічної науки, варто в першу чергу назвати Д. Белла, Ц. Гріліхеса, У. Дайзарда, Дж. Мартіна, Е. Масуду, Ф. Махлупа, М. Кастельса, Р. Нельсона, Е. Тоффлера, Й. Шумпетера, А.І. Анчішкіна, Б.В. Корнійчука, Л.Л. Вегера, Л.М. Гатовського, Л.С. Глязера, В.Я. Ельмеєва, а в нашій країні А.О. Маслова, Т.Т.Ковальчук, О.В. Михайловську, Є.І. Марко, Ю.М. Пахомова, В.Л. Плєскача.

Постановка завдання. Однією з основних проблем в економічній теорії вважається дослідження питання про ефективне використання

обмежених економічних ресурсів для задоволення безмежних потреб економічних суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах ця проблема все частіше розглядається в контексті регулювання соціально-економічної еволюції складних макроекономічних систем. Така еволюція нерозривно пов'язана з невизначеністю результатів діяльності економічних суб'єктів, яка може бути знижена шляхом виявлення необхідної інформації. Мета даної статті - охарактеризувати інформаційну економіку як економіку нового часу; визначити вплив глобалізації на розвиток інформаційної економіки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інформаційну економіку часто розглядають як: економічну теорію інформаційного суспільства; напрямок в економіці, що вивчає вплив інформації на економічні рішення; характеристику розвитку сучасної цивілізації.

Як зазначає Корнійчук Б.В., інформаційна економіка - термін, використовуваний для позначення двох понять. По-перше, інформаційна економіка - це сучасна стадія розвитку цивілізації, яка характеризується переважною роллю творчої праці й інформаційних продуктів. По-друге, інформаційна економіка - це економічна теорія інформаційного суспільства [1, с.56].

Розвиток інформаційної економіки проходить кілька стадій: проникнення інформаційних технологій у виробництво; масове впровадження інформаційних технологій і переважання стандартизованих систем; перевищення продуктивності сфері виробництва інформації та інформаційних технологій над іншими галузями; перехід до переважного виробництва інформації та знань.

Аналіз інформації є важливою умовою прийняття раціональних рішень. Однак, як і всі економічні блага, інформація, як правило, обмежена. Прийняття рішень в умовах неповної інформації має свої наслідки. Один із них полягає

в тому, що доводиться ризикувати. Ризик - це частина нашого життя. Майбутнє далеко не завжди розвивається відповідно до наших прогнозів. Прийняті рішення часто виявляються помилковими, вигоди - скромнішими, а витрати - більшими, ніж ми очікували. За помилки доводиться платити. Крім того, доводиться платити і за те, щоб застрахувати себе від помилок. Це стосується всіх: споживачів і виробників, покупців і продавців. Отже, невизначеність стає серйозним бар'єром на шляху до ефективного ринку, призводить до значних витрат сил, засобів, часу й енергії, неоптимального розподілу товарів і ресурсів.

Інформаційна економіка є економікою з особливим наголосом на інформаційну діяльність та інформаційну індустрію. М. Кастельс стверджує, що інформаційна економіка не є взаємозамінливим поняттям з виробничою економікою. Він вважає, що деякі країни, такі як Німеччина і Японія, володіють інформатизацією виробничих процесів. У типовій концепції ця економіка є фазою, яка настає після стадії полювання, сільського господарства та виробництва. Така концептуалізація може спостерігатись у становленні інформаційного суспільства в умовах глобалізації [2, с.122].

Багато вчених для пояснення інформаційної економіки використовують терміни "обслуговування економіки", "високотехнологічна економіка", які зародились у кінці капіталізму, постфордизму, що мають деяке дублювання і протиріччя між собою. В умовах глобалізації інформаційна економіка охоплює ще поняття "економіка знань" і "постіндустріальна економіка".

Одна з таких тенденцій, яка особливо помітно виявляє себе в останні роки, полягає в глобалізації індивідуальної й, особливо, суспільної свідомості, що матиме важливі наслідки для подальшого розвитку людського суспільства. Виділимо такі найбільш важливі фактори, що сприяють глобалізації інформаційного простору в аспекті трансформації суспільної свідомості [3].

1. Розвиток глобальних систем радіомовлення і телебачення на основі супутникових систем зв'язку, що покривають усю поверхню земної кулі. Практично в будь-якій точці нашої планети сьогодні забезпечується прийом найбільших світових теле- і радіокомпаній у цілодобовому режимі (передаються найважливіші новини, відомості з галузі економіки, науки, освіти і культури).

2. Розвиток глобальних інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж. Мережа інтернет, наприклад, охоплює практично всю земну кулю, між тим, кількість користувачів у мережі продовжує невпинно зростати.

3. Розвиток і стабілізація телефонного зв'язку, особливо мобільного. Інтеграція мобільного зв'язку з комп'ютерними мережами і телекомунікаціями. Поява в результаті принципово нових інтегрованих засобів і технологій для інформаційних комунікацій, що забезпечують інтеграцію функцій мобільного телефону, мережі інтернет, цифрового та відеоформату. Швидко розвиваються й новітні технології інтернет-телефонії для передачі мовних і відеоповідомлень по комунікаціях інтернету. З переходом на цифрову елементну базу розширюються функції стандартного телевізійного приймача, що забезпечує не тільки прийом інформації з комп'ютерних мереж, але також і передачу відповідної цифрової інформації від своїх абонентів у ці комп'ютерні мережі.

Спільна дія перерахованих вище факторів і створює новий глобальний інформаційний простір. В якості гуманітарних наслідків подальшого розвитку цих факторів відзначимо розвиток у людини постійного відчуття "підключеності" до світового інформаційного простору. Тепер людина не відчуває себе самотньою; вона швидко дізнається про всі події, що відбуваються в світі, і відчуває причетність до цих подій. Завдяки розвитку новітніх інформаційних комунікацій практично у кожній людині на планеті з'являється цілком реальна можливість якщо і не впливати на суспільно значимі події прямо, то принаймні висловлювати свою думку і ставлення до цих подій.

Ще одна важлива гуманітарна тенденція проявляється у всебічному підвищенні рівня інформаційної комунікабельності суспільства. Як зазначає Стрелец І.А., найбільш важливими ознаками прояву цієї тенденції є:

- інтенсифікація інформаційних комунікацій у суспільстві на базі розвитку обміну інформацією як між окремими людьми, так і між організаціями, регіонами, країнами та континентами;
- інтенсифікація та інформатизація міжнародних зв'язків на базі широкого економічного, наукового, культурного й освітнього співробітництва;
- всебічний розвиток міжнародного поділу праці та зайнятості населення, особливо в інформаційній сфері [4, с.36].

Якості гуманітарні наслідки розвитку зазначених тенденцій можна очікувати значної активізації інтелектуальних ресурсів слаборозвинених і країн, що розвиваються.

Економічна інформація, її накопичення, обробка, оформлення, презентація, розповсюдження, рекламне забезпечення, перетворилася в самостійну галузь, що функціонує за звичайними законами ринку. Крім відкритого,

легального, тут діє і "чорний ринок", де використовують інсайдерську інформацію, доступну лише особам, які належать до тієї чи іншої організації (хоча в більшості країн це заборонено законом). До нелегальних способів добування інформації відноситься також промислове шпигунство, спрямоване проти конкурентів, у тому числі зарубіжних.

Десятки і сотні видавництв, газет і журналів, аналітичних і консультативних агентств регулярно (в тому числі щодня) публікують чи розповсюджують через електронні комунікації величезні масиви міжнародної економічної інформації (включаючи інформацію, яка безперервно надходить, наприклад, біржову, в режимі реального часу). Серед найбільш відомих подібних індексів можна назвати американські Доу-Джонс, Мудіз, Стендард енд Пулз [5].

Великі обсяги економічної інформації породили природне прагнення до того, щоб зробити її якомога більш стислою, компактною, а також адресною, призначену для певного кола "споживачів" (наприклад, менеджерів, кредиторів, інвесторів, з їх подальшою спеціалізацією).

У зв'язку з цим поширення набуло використання як найбільш інформативних економічних показників деяких ключових коефіцієнтів, як на мікро- так і на макрорівні. Такі, зокрема, основні показники, що характеризують діяльність тієї чи іншої компанії: стан ліквідності, заборгованості, активності, рентабельності (чотири), ринкової вартості. У цілому ці коефіцієнти у стислому вигляді дають інформацію і для менеджерів, яких цікавлять, перш за все, показники активності та рентабельності, і для кредиторів (ліквідність і заборгованість), і для інвесторів (ринкова вартість і капіталізація).

Щоб бути конкурентоздатними в новій економіці, міста та регіони повинні працювати в умовах глобальної економіки. Зокрема, категорія глобалізації вираховується як середня величина рейтингу суспільства за двома показниками: кількість фірм з іноземними інвестиціями та кількість фірм-експортерів. Показник фірм з іноземними інвестиціями - кількість фірм зареєстрованих, як такі, що мають іноземних засновників чи інвесторів. Цей показник можна також розрахувати як частку від загальної кількості фірм.

Рівень експорту товарів і послуг на закордонні ринки визначають фірми-експортери, як один з показників визначення участі регіону в глобальній економіці. Показник фірм-експортерів визначають як кількість фірм, зайнятих у виробництві на експорт або як частку таких фірм від загальної кількості фірм.

Глобалізація приносить у життя суверенних

держав багато нових проблем. Динамічні й потужні держави, перш за все країни "великої сімки", в чітких інтересах здійснюються багато процесів глобалізації, успішно відстоюють свої інтереси і зміцнюють власні позиції у світі. Іншим країнам це вдається гірше. Їх національно-державні інтереси вступають у протиріччя з інтересами транснаціональних корпорацій.

Уряди, що мають обмежені можливості впливу на економіку, але несуть відповідальність за її стан, не можуть здійснювати повноцінний контроль за становищем у соціальній сфері. У багатьох країнах світу зростає соціальне невдоволення й напруга, авторитет власних урядів нерідко падає. Кандидати в депутати різних рівнів мають тим більше шанси на перемогу, чим вагоміша їх підтримка з боку впливових фінансових, а нерідко і кримінальних структур. Це ж стосується багатьох політичних партій та засобів масової інформації. У результаті до влади нерідко приходять особи, які лобіюють інтереси великих фінансових структур і впливових держав. До певних висновків підштовхують дуже схожі одна на одну революції в Сербії, Грузії, Україні в 2002-2004р.

В епоху глобалізації зростає роль регіонів тієї чи іншої країни, особливо тих, які виробляють високі технології, конкурентоспроможні на зовнішньому ринку, мають безпосередні вигоди від співпраці з ТНК і ТНБ. Але ці регіони починають перейматися залежністю від центральних органів влади. А регіони, які є зонами соціально-економічного занепаду, вимагають більш справедливого, на їхню думку, розподілу бюджетних коштів, теж виражаючи невдоволення центром.

Процеси глобалізації в інформаційній сфері призвели сьогодні до таких явищ, як:

- прозорість географічних і геополітичних кордонів держав в умовах міжнародного інформаційного обміну;
- глобалізація інформаційних потоків і формування слабокерованих державами способів і засобів інформаційного обміну;
- розширення можливостей безпосередніх контактів між соціальними і політичними групами;
- неузгодженість національних інформаційних законодавств і необхідність їх гармонізації та уніфікації [6].

Правова охорона і захист прав та інтересів особи, суспільства, держави в умовах глобалізації інформаційних технологій повинна поширюватися на основні об'єкти захисту у сфері інформаційної безпеки та забезпечувати захист інформації, захист від інформаційних впливів, захист інформаційних систем.

Сенс і засоби захисту визначаються тим, що

захищається, від чого, для чого або для кого і яким чином. Відповіді на ці запитання даються при розробці різних концепцій, політики інформатизації, законодавства, що визначає політику інформаційної безпеки, практикою інформаційної діяльності і практикою всього суспільного життя, неможливою без інформації.

Інформаційна безпека сьогодні стала стратегічною категорією, складовою таких комплексних понять як "міжнародна безпека" та "національна безпека".

Учені виділяють кілька груп умов, що сприяють або гальмують розвиток інформаційної економіки в умовах глобалізації [7, с. 47].

До першої групи умов можуть бути віднесені роль держави і регіонів у процесі розвитку інформаційного сектора економіки, а також державна політика та стратегії, прийняті в інформаційній галузі. Зазначені умови мають як стимулюючий, так і гальмуючий (владний нігілізм, адміністративні бар'єри, корупція) характер щодо розвитку інформаційної галузі.

До другої групи можна віднести національні особливості - географічні, етнічні, ментальні, соціально-демографічні, історико-культурні і т. д. Вони справляють істотний вплив на формування та розвиток інформаційної економіки в країні, оскільки довгий час Україна була закритою, і, відповідно, автентичною, країною, що позначилося на її відставанні в галузі інформаційно-технологічного розвитку.

Третю групу утворюють нормативно-правові умови розвитку інформаційної економіки, які в сучасних умовах служать скоріше перешкодою для формування та розвитку інформаційної галузі. Сюди можна віднести як державні та регіональні документи - концепції, доктрини, стратегії, сценарії розвитку, так і законодавчі та нормативно-правові акти, що мають відповідний статус і значення.

До четвертої групи умов розвитку інформаційної економіки можна включити інформаційну асиметрію як своєрідний каталізатор, що відбувається в інформаційному секторі процесів. У силу того, що чільним критерієм високого рівня розвитку інформаційної економіки є загальнодоступність інформації та комп'ютерна грамотність населення, подолання цифрової нерівності та розриву між окремими регіонами стає найбільш важливою проблемою, яка стоїть на шляху влади.

Виходячи з того, що Україна ще не завершила побудову комунікаційного суспільства (немає національної інформаційної мережі освіти і науки, інформаційне середовище України не відповідає базовим міжнародним індикаторам), можна вибрати традиційний шлях копіювання та наздоганяння розвинених країн у частині

послідовного проходження відповідних фаз - комунікаційне суспільство, інформаційне суспільство і суспільство, побудоване на знаннях [8, с. 137].

Інформаційна індустрія відкрила перспективу якісно нового підходу до оцінки своєї економічної діяльності. До недавнього часу розвиток цієї діяльності було націлено, головним чином, на збільшення обсягу продукції при незмінних або скорочуваних витратах виробництва. У цьому випадку ефективність економіки підраховується простою арифметикою. Між тим, більшість досягнень нинішнього етапу науково-технічного прогресу веде до поліпшення якості виробів і послуг або навіть до створення нових, більш сприятливих умов для життєдіяльності людини. У цьому випадку колишні методи розрахунку ефективності економіки вже просто непридатні.

Інформаційне середовище виконує структуроутворюючу й організовуючу функцію в інноваційно-інвестиційній діяльності. У випадку відображення в ньому реальних об'єктів це відповідає верхньому рівню даного процесу - інвестиції в існуючі об'єкти без їх зміни. Якщо відображенням є уявні об'єкти - це інвестиції в фундаментальні дослідження в очікуванні радикальних інновацій, комбінації відображення реальних та уявних об'єктів - це інвестиції на рівні адаптивних і покрокових інновацій.

Інформаційне середовище в умовах глобалізації та інтернаціоналізації відіграє ключову роль у виборі типу інвестування: чи в об'єкт без зміни його властивостей, чи здійснюючи необхідні зміни. Зрозуміло, що ресурсний підхід до інвестицій цілком відкидати не можна - інвестор обере той тип інвестування (зі зміною об'єкта чи ні), який дозволить йому досягти бажаного при меншій витраті ресурсів [9, с.27].

Економічна глобалізація, як підкреслює В. Іноземцев, на теперішній час набула й розвиває риси, які в основному зберезуться і в майбутньому:

- а) провідна роль великих компаній;
- б) функціонування глобальних "віртуальних" ринків - фінансового, валютного, фондового;
- в) створення та діяльність глобальних торгово-економічних об'єднань і союзів;
- г) переклад всіх національних і міжнародних фінансових і валютних систем, а також страхових і торгових послуг у глобальну мережу [10].

Висновки. Українська економіка має необхідний потенціал для забезпечення ефективного розвитку, її сировинна орієнтація посилюється, що може забезпечити довгострокову конкурентоспроможність і робить національну економіку залежною від зовнішньої кон'юнктури глобального світу. У сформованих

умовах підвищити конкурентоспроможність національної економіки можна, диверсифікуючи економіку і розвиваючи високотехнологічні сектори, одним з яких є сектор інформаційно-комунікаційних технологій. Глобалізація інформаційної економіки стає найбільш важливим напрямком розвитку світових інтеграційних процесів. Вона передбачає появу та швидке зростання глобальних інформаційних систем і мереж; розвиток комунікаційних можливостей і використання космічного простору для передачі інформації; комп'ютеризацію більшості процесів життєдіяльності людства. Завдання сучасної науки - розробити теоретико-методологічні засади та практичні механізми використання переваг інформаційної економіки, для розв'язання проблеми модернізації національної економіки, її конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку.

Список літератури

1. Корнійчук Б. В. Інформаційна економіка. Навчальний посібник.-СПб.: Питер, 2006. - 400 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Кастельс М.; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. - М.: ГУ ВШЕ, 2000. - 608 с.
3. Владимирова И.Г. Глобализация мировой экономики: проблемы и последствия // Менеджмент в

России и за рубежом. - 2001. - №3.

4. Стрелец И.А. Новая экономика и информационные технологии / И.А. Стрелец. М.: Издательство "Экзамен", 2003. - 256 с.

5. Автоматизированные информационные технологии в экономике: Учебник / М.И. Семенов, И.Т. Трубилин, В.И. Лойко, Т.п. Барановская; Под общ. ред. И.т. Трубилина. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 416 с.: ил.

6. Галюта О.Н. Развитие информационного пространства в условиях глобализации // III Международная научно-практическая конференция "Проблемы формирования новой экономики XXI века" (23-24 декабря 2010 года).

7. Липицкий, В. С. Национальная стратегия информационного развития России. / В. С. Липицкий. / Информационное общество, 2004. - № 3. С. 47.

8. Zgurovsky M.Z. Impact of The Information Society on Sustainable Development: Global and Regional Aspects, Data Science Journal, V. 6, Supplement, 11, March 2007, p. S137-S145.

9. Михайловська О.В. Вплив глобалізації інформаційного простору на розвиток міжнародних інноваційно-інвестиційних процесів. - К.: Дакор, 2009. - 424 с.

10. Иноземцев В. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. - М.: Логос, 2000. - 302 с.

Аннотация

Леонид Клевчик

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Раскрываются современные тенденции и закономерности развития информационной экономики. Определяется влияние глобализации на развитие информационного пространства. Охарактеризованы понятия информационная экономика и определены стадии ее развития. Исследованы факторы, способствующие глобализации информационного пространства. Определены показатели характеризующие влияние глобализации на информационную экономику.

Ключевые слова: глобализация, информационная экономика, экономическая информация, телекоммуникации, интернет-телефония, риск, глобализация информационного пространства, информационные технологии.

Summary

Leonid Klevchik

GLOBALIZATION INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF INFORMATION ECONOMY

The article describes the current trends and patterns of development of the information economy. Outlines the influence of globalization on the development of an information space. We characterize the notion of information economy and set the stage of its development. Studied factors contributing to the globalization of information space. Defined parameters that characterize the influence of globalization on information economics.

Keywords: globalization, information economics, economic information, telecommunications, internet-telephony, risk, globalization of information space, information technology.